

ترجمہ و شرح کامل

# تحریر الروضة في شرح اللمعة

فقہ و رشتہ الہیات

مسابقہ و تیراندازی، جُعَالَہ، وصیت، اقرار، غصب، لقطہ،  
احیاء موات، صید، ذباحہ، اطعمہ و اشربہ، میراث

تألیف:

دکتر سید محمد صدیقی

|                      |                                                                                                                                      |
|----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| سرشناسه              | صدری، سید محمد، ۱۳۴۲ - توشیحگر                                                                                                       |
| عنوان قراردادی       | : اللمعه الدمشقیه. فارسی - عربی. شرح                                                                                                 |
| عنوان و نام پدیدآور  | : الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیه. فارسی - عربی. شرح                                                                            |
| مشخصات نشر           | : تألیف سید محمد صدری                                                                                                                |
| مشخصات ظاهری         | : تهران: خردنگار ۱۳۹۲.                                                                                                               |
| شابک                 | : ۵۰۴ ص                                                                                                                              |
| وضعیت فهرست نویسی    | : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۵۶۴-۳-۰                                                                                                                  |
| یادداشت              | : فیفا                                                                                                                               |
| یادداشت              | : فارسی - عربی                                                                                                                       |
| موضوع                | : این کتاب ترجمه و شرح بخشی از کتاب "الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیه" شهید ثانی است که آن نیز شرحی بر لمعه دمشقیه شهید اول است. |
| موضوع                | : شهید اول، (محمد بن مکی)، ۷۳۴-۷۸۶ ق. اللمعه الدمشقیه - نقد و تفسیر                                                                  |
| موضوع                | : شهید ثانی، (زین الدین بن علی)، ۹۱۱-۹۶۶ ق. الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیه - نقد و تفسیر                                       |
| موضوع                | : فقه جعفری - قرن ۸ ق.                                                                                                               |
| شناسه افزوده         | : شهید اول، محمد بن مکی - ۷۳۴-۷۸۶ ق. اللمعه الدمشقیه. شرح                                                                            |
| شناسه افزوده         | : شهید ثانی، زین الدین بن علی، ۹۱۱-۹۶۶ ق. الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیه. شرح                                                  |
| رده بندی کنگره       | : ۱۳۹۲ : ۸۰۴۲۳۵۶۲ ل ۹ ش ۱۸۲/۳ BP                                                                                                     |
| رده بندی دیویی       | : ۲۹۷ / ۳۴۲                                                                                                                          |
| شماره کتاب شناسی ملی | : ۳۳۲۵۰۰۶                                                                                                                            |

## انتشارات خردنگار

عنوان: ترجمه و شرح کامل تحریرالروضه فی شرح اللمعه - فقه ۴ رشته الهیات

سال چاپ : ۱۳۹۲

نوبت چاپ : اول

تیراژ : ۵۰۰۰

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: واژه پرداز اندیشه

قیمت : ۱۷۰۰۰ تومان

ISBN : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۵۶۴-۳-۰

کلیه حقوق محفوظ بوده و تکثیر تمام یا بخشی از این اثر به صورت حروفچینی و چاپ مجدد، چاپ افست، پلی کپی و انواع دیگر چاپ یا هر گونه تکثیر رایانه ای ممنوع است. متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - کوچه نیک پور - پلاک ۵ - طبقه ۲

بخش دانش اندیش : تلفن: ۶۶۹۶۲۸۲۵ ۶۶۹۷۸۳۷۷ فکس: ۶۶۴۱۶۰۱۵

## فهرست مطالب کتاب

|    |                                             |
|----|---------------------------------------------|
| ۷  | دیباچه                                      |
| ۱۵ | چرایی و چگونگی شرح و ترجمه و راهنمای مطالعه |
| ۱۹ | السَّبْقُ وَالرَّمَايَةُ                    |
| ۲۱ | مسابقه و تیراندازی                          |
| ۲۱ | چیستی و ماهیت مسابقه                        |
| ۳۰ | شروط مسابقات (اسب‌دوانی)                    |
| ۳۴ | شروط (مسابقات) تیراندازی                    |
| ۳۴ | ۱. معلوم بودن رِشْق،                        |
| ۳۴ | چگونگی به هدف خوردن تیرها                   |
| ۳۶ | احکام (مسابقه) تیراندازی                    |
| ۴۱ | الْجَعَالَةُ                                |
| ۴۱ | جَعَالَةُ                                   |
| ۴۴ | ماهیت (و چیستی) جعاله                       |
| ۵۵ | (چگونگی) جایز بودن (یا لازم شدن) جعاله      |
| ۶۱ | شرایط پیدا کردن استحقاق جَعَل (یا دستمزد)   |
| ۶۵ | همکاری                                      |
| ۶۹ | الْوَصِيَّةُ                                |
| ۶۹ | وصیت                                        |
| ۷۲ | چیستی (و ماهیت) وصیت                        |
| ۷۶ | صیغه                                        |
| ۸۳ | نپذیرفتن وصیت                               |
| ۸۷ | ارث بردن قبول                               |

|          |                                                      |
|----------|------------------------------------------------------|
| ۹۰.....  | وصیت مطلق و وصیت مقید.....                           |
| ۹۲.....  | وصیت برای هدف عمومی.....                             |
| ۹۳.....  | کاشف بودن قبول.....                                  |
| ۹۸.....  | (شرایط) وصیت کننده (موصی).....                       |
| ۱۰۰..... | (شرایط) کسی که برای او وصیت می‌شود (موصی له).....    |
| ۱۰۲..... | وصیت برای گروه.....                                  |
| ۱۰۴..... | (ویزگی) مال مورد وصیت (موصی به).....                 |
| ۱۰۷..... | افزونی بر یک سوم (ثلث).....                          |
| ۱۱۴..... | احکام وصیت.....                                      |
| ۱۲۱..... | بازگشتن در وصیت.....                                 |
| ۱۲۳..... | وصایت.....                                           |
| ۱۲۵..... | شرایط وصی.....                                       |
| ۱۲۵..... | ۱. کمال (که در اینجا با بلوغ و عقل حاصل می‌شود)..... |
| ۱۲۶..... | ۲. اسلام.....                                        |
| ۱۲۷..... | ۳. عدالت بنابر نظریه‌ای قوی.....                     |
| ۱۳۰..... | وصایت به کودک.....                                   |
| ۱۳۲..... | تعذر وصی.....                                        |
| ۱۳۵..... | ناتوانی وصی.....                                     |
| ۱۳۷..... | تعیین ناظر.....                                      |
| ۱۳۷..... | خیانت کردن وصی.....                                  |
| ۱۴۲..... | مزد وصی.....                                         |
| ۱۴۲..... | رَدُّ الْوَصِيَّةِ.....                              |
| ۱۴۳..... | رد وصایت.....                                        |

## ۱۴۵..... الإقرار

## ۱۴۵..... اقرار

|          |                        |
|----------|------------------------|
| ۱۵۴..... | شرایط اقرار کننده..... |
| ۱۵۸..... | اقرار بیمار.....       |
| ۱۵۹..... | اقرار مبهم.....        |

- دنبال کردن اقرار با چیزی که با آن منافات دارد..... ۱۶۰
- شرایط اقرار به نسب..... ۱۶۳

## الْغَضَب..... ۱۷۵

## غضب..... ۱۷۵

- غضب..... ۱۷۷
- تعریف غضب و عناصر آن..... ۱۷۸
- تصرفات زنجرهای..... ۱۸۸
- ضمانت انسان آزاد..... ۱۹۲
- گرد آمدن سبب مباشر..... ۱۹۴
- سرایت کردن (زبان) به ملک دیگران..... ۱۹۶
- ضمانت در برابر عین مال..... ۱۹۸
- ضمانت در برابر قیمت غضب..... ۱۹۹
- عییناک شدن مال غضب شده..... ۲۰۳
- غرور (و فریب)..... ۲۰۹
- آمیختن مال غضبی با مال دیگر..... ۲۱۱
- کشت با دانه‌های غضبی..... ۲۱۴
- هزینه بازگرداندن..... ۲۱۵
- نزاع و کشمکش..... ۲۱۷

## الْلُقْطَةُ..... ۲۲۱

## لُقْطه..... ۲۲۱

- انسان گمشده (لقیط)..... ۲۲۴
- پیدا کردن حیوان..... ۲۳۰
- لقطه مال (یا مال پیدا شده)..... ۲۳۸

## إِحْيَاءُ الْمَوَات..... ۲۶۷

## احیاء موات..... ۲۶۷

- (احیاء موات)..... ۲۶۹

|          |                                         |
|----------|-----------------------------------------|
| ۲۶۹..... | آباد کردن زمین‌های خشک و خالی           |
| ۲۷۱..... | (آباد کردن) زمین‌ها                     |
| ۲۷۷..... | شرط‌های (ایجاد مالکیت در اثر) آباد کردن |
| ۲۸۴..... | حریم چشمه                               |
| ۲۸۵..... | حریم چاه                                |
| ۲۸۶..... | حریم دیوار و خانه                       |
| ۲۸۶..... | اموال عمومی                             |
| ۲۸۷..... | مسجد                                    |
| ۲۸۹..... | مدرسه و کاروانسرا                       |
| ۲۹۲..... | راه (خیابان - کوچه - جاده)              |
| ۲۹۳..... | آب‌های آزاد (و بدون مالک)               |
| ۲۹۸..... | معادن                                   |

## الصَّيْد ..... ۳۰۳

## صيد ..... ۳۰۳

|          |                            |
|----------|----------------------------|
| ۳۰۶..... | جایز بودن شکار             |
| ۳۰۸..... | شرط‌های شکار کردن با سگ    |
| ۳۱۵..... | شکار با ابزار              |
| ۳۱۶..... | شرط‌های شکار کردن با ابزار |

## الذَّباحه ..... ۳۲۳

## ذباحه ..... ۳۲۳

|          |                           |
|----------|---------------------------|
| ۳۲۵..... | ذبح کردن                  |
| ۳۳۰..... | شروط‌های ذبح کردن         |
| ۳۴۵..... | تذکيه ماهی                |
| ۳۴۸..... | تذکيه ملخ                 |
| ۳۴۹..... | تذکيه جنين                |
| ۳۵۱..... | سبب بودن شکار برای مالکیت |

الأطعمة والأشربة ..... ۳۵۵

اطعمه و اشربه ..... ۳۵۵

خوراکی ها و نوشیدنی ها ..... ۳۵۷

حیوانات دریایی (آبزیان) ..... ۳۵۸

حیوانات خشکی ..... ۳۵۹

مرغان ..... ۳۶۰

حیوان جلال (یا نجاست خوار) ..... ۳۶۵

چند مسأله ..... ۳۷۱

میته (یا مردار) ..... ۳۷۱

اجزاء حرام از حیوان ذبح شده ..... ۳۷۷

پانزده جزء از (اجزاء) حیوان ذبح شده حرام است (که عبارتند از): ..... ۳۷۷

عین های نجس ..... ۳۷۸

گل ..... ۳۸۴

سم ..... ۳۸۵

خون ..... ۳۸۶

پاک کردن مایعات نجس ..... ۳۸۸

موی خوک و سگ ..... ۳۹۰

خوردن مال دیگران ..... ۳۹۲

اضطرار (و ناچاری) ..... ۳۹۵

آداب غذا خوردن ..... ۳۹۸

المیراث ..... ۴۰۱

میراث ..... ۴۰۱

میراث ..... ۴۰۳

موجب ارث ..... ۴۰۴

نسب و سبب ..... ۴۰۴

ارث را نسب و سبب ثابت می کند ..... ۴۰۴

موانع ارث ..... ۴۰۸

۱. کفر ..... ۴۰۸

|          |                                                                      |
|----------|----------------------------------------------------------------------|
| ۴۱۳..... | ۲. قتل.....                                                          |
| ۴۱۶..... | ۳. لعان.....                                                         |
| ۴۱۸..... | ۴. حمل.....                                                          |
| ۴۲۰..... | ۵. غیبت ناپیوسته.....                                                |
| ۴۲۱..... | ۶. حجب.....                                                          |
| ۴۲۹..... | سهمها و سهمبران.....                                                 |
| ۴۳۲..... | نصف.....                                                             |
| ۴۳۳..... | یک چهارم.....                                                        |
| ۴۳۳..... | یک هشتم.....                                                         |
| ۴۳۴..... | دو سوم.....                                                          |
| ۴۳۴..... | یک سوم.....                                                          |
| ۴۳۵..... | یک ششم.....                                                          |
| ۴۳۶..... | اجتماع فریضه ها.....                                                 |
| ۴۴۴..... | باطل بودن عول و تعصیب.....                                           |
| ۴۵۲..... | چند مسئله.....                                                       |
| ۴۷۰..... | میراث (طبقه دوم) پدر بزرگ ها - مادر بزرگ ها و برادران و خواهران..... |
| ۴۸۱..... | میراث (طبقه سوم) عموها، عمه ها، دایی ها، خاله و فرزندان ایشان.....   |
| ۴۸۱..... | چند مسئله.....                                                       |
| ۴۹۹..... | میراث همسران.....                                                    |
| ۵۰۳..... | ارث بردن دیه جنین.....                                               |
| ۵۰۵..... | میراث زن ازاده.....                                                  |
| ۵۰۶..... | میراث غرق شدگان و زیر آوار رفتگان.....                               |

## دیباچه

هزار سال است که فقه شیعه پای در حوزه فتوا نهاده و هزار سال است که ابن معلم نخستین آموزگار اجتهاد شیعی آغازین سنگ‌های بنای فقه اجتهادی را بر شالوده‌ای از قرآن و سنت نهاده است. شالوده‌ای که قوام آن چهارصد سال زمان گرفته بود دو سده از این چهار سده در کار صدور روایات در محافل خاص و عام امامان شیعه (ع) گذشت و همزمان به یاری یاران و صحابیان در گستره پهناور حاکمیت اسلام پراکنده شد و دو سده دیگر مصروف گردآوری روایات پراکنده و فرآوری زنجیره اسناد و تحقیقات پیرامونی گردید و نتیجه آن شد که در سال‌های پایانی چهارمین سده دائرةالمعارف‌های بزرگ شیعی چون اصول و فروع کافی چشم‌های محققان فقه را به خود خیره کرد. این دوره چندانکه در کتاب «پدیداری و پایداری فقه هزار و چهارصدساله» پاییده‌ام دوره «فقه روایی» است و هزاره پسین دوره «فقه فتوایی».

معنای مصطلح فقه، یعنی «فهم احکام شرعی شرعی از روی ادله تفصیلی»، در همین دوره دومین تجلی یافت و در کوتاه‌زمانی از فقه پدیده‌ای فراگیر ساخت که آموزه شریعت بود و آمیزه فرهنگ و سیاست و سپس به دو بخش اصلی عبادات و معاملات به معنی اعم تقسیم پذیرفت در بخش معاملات به معنی اعم مهمترین دستاورد آن فراهم آوردن گنجینه حقوقی جامعی بود که در پرتو تمدن اسلامی در همه فروع حقوق عمومی، مدنی، تجارت و کیفری دستورالعمل داشت و زمانی دراز نیازهای حقوقی جامعه جهانی آن روزگار را تأمین می‌نمود و پس از آن در اصول حقوقی خاستگاه و چشمه الهام حقوق نوین شد.

این پدیده دینی، سیاسی و اجتماعی همواره بر سیاست و فرهنگ و اجتماع تأثیر می‌گذاشت و تأثیر می‌پذیرفت و همانند دیگر پدیده‌های کهن و ماندگار پستی‌ها و

بلندی‌های بسیار دید لیکن در بلندی‌ها بلندنشینانی بر قله‌های فراز می‌نشستند و آثاری درخشنده و ماندگار آفریدند.

بی‌گمان محمد بن جمال‌الدین مکی مشهور به شهید اول در میانه هزاره فقه فتوایی یکی از این قله‌نشینان بود و کتاب «اللمعة الدمشقية» او یکی از این آثار کم مانند فقه شیعه است که ماندگاری آن نشان داده است که از نهادهای لازم برای آثار ماندگار بیشترین بهره را داشته است. «اللمعة الدمشقية» در ایجاز غیرمخل نمونه‌ای شگفت‌آور است که ناخودآگاه در حوزه فقه داعیه تفتازانی در منطق را تداعی می‌کند بی‌آنکه نگارنده بی‌مدهای آن هرگز چنان ادعایی کرده باشد.

میانه‌های سده دهم هجری زمانی که هنوز دو سده از نگارش این نگاشته ارزشمند شهید نخستین نگاشته بود که ایجاز و کمال توأمان «لمعه» اندیشه شرح اثر را در دومین شهید پدید آورد.

شهید دومین شرح خود را «الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية» نامید و با توضیح و تبیین زوایای فنی و تخصصی لمعه و نشان دادن مبانی و اصول و قواعد فقهی آن کتاب ارزشمند، اثری دیگر آفرید و مجموعه فقهی ارزشمندی پدید آورد که در صیقل‌گذر زمان روز به روز جلا یافته و نور «لمعه‌ی دمشقیه» را در محافل علمی، هر زمان پرفروغ‌تر از پیش انتشار داد. اینک که بیش از پنج سده از شکل‌گیری مجموعه فقهی لمعه و شرح ارزشمند آن می‌گذرد با آنکه تحولات عمیق و گسترده اصول فقه، شیوه پژوهش فقهی فقه متأخر و معاصر را نسبت به روزگار نگارش لمعه کاملاً دیگرگونه کرده است، این اثر هنوز در شمار متون معتبر و مرجع فقه قرار دارد و بلکه فراتر از آن به دلیل محتوای غنی و شیوه‌های آموزشی به کار گرفته در جایگاه منبع درسی متون فقه در حوزه‌های عملی و به‌ویژه رشته‌های دانشگاهی مرتبط قرار گرفته است که رشته‌های حقوق و فقه و مبانی و حقوق در صدر این جمله‌اند. از این رو کتاب لمعه و شرح هم‌آمیز آن همواره در بوته کاوش پژوهش‌های دانشگاهی جای داشته و به شکل‌های گوناگون شرح و ترجمه شده است و این کوشش و کنکاش پیوسته به پیدایی آثار ارزشمندی در این زمینه انجامیده است. بی‌گمان یکی از این آثار ارزشمند کتابی است

که اینک برای شرح کامل و ترجمان پیش روی نهاده‌ایم. در این کتاب «روضه البهیه» با نگاهی نو و روزآمد شده و قابلیت استفاده آموزشی بیشتری یافته است. در این واکاوی و با حذف بخش‌هایی از کتاب روضه متن میانه‌ای فراهم آمده که هم از برخی از توضیح و تبیین‌هایی که فهم متن را دشوارتر می‌کند پیراسته است و هم از ملال دسته‌ای از مطالب حقوقی منسوخ مانند مسائل بردگان به دور است و از این روی «تحریر الروضة» نام گرفته است و به دلیل همین ویژگی‌ها در محافل آموزشی جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است.

اما از یک سو گروه هدف یعنی دانشجویان فقه حقوق در دوره‌های آموزشی رسمی سطوح اولیه خود بهره‌چندانی از دانش ادبیات عرب نگرفته و با این زبان در اندازه قرائت و درک متون عربی آشنایی نمی‌یابند و این کوتاه‌دستی آنان را در درک و فهم متون فقهی که بدین زبان نگاشته شده است ناگزیر و ناچار به مراجعه به ترجمه می‌کند، از سوی دیگر مطالعه ترجمه به تنهایی، صرف‌نظر از اندازه توفیق مترجمان در دست یافتن به حقیقت مفاهیم، هیچگاه ایشان را با متن فقهی آشنا نمی‌کند و مصداق آشنایی با متن فقهی نمی‌گردد و به ویژه آنکه طرح درس «متون فقه» در سرفصل‌های مصوب، آشنایی با اصل متون عربی را در اهداف خود گنجانده است.

شرح و ترجمه پیش رو، کوششی است در تأمین این خواسته و در جمع میان محظورات و امکانات، که در آن نخست اصل بخشی از متن عربی وارد شده و سپس در زیر آن با شیوه‌های گونه‌گون کوشیده‌ایم که گروه هدف اصلی، متن بالا آمده را به خوبی درک کرده و بر آن وقوف یابند. امید آنکه این کوشش به هدف و مقصود نزدیک باشد و در این راه فضل فاضلان چراغ راه و روشنگر گام‌های اشتباه باشد.

والسلام

سید محمد صدری